

Надія БОРИСЕНКО (Глухів, Україна)

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО- ТЕХНІЧНИХ УМІНЬ В УЧНІВ ОСНОВНО ШКОЛИ

У статті уточнюється сутність та структура поняття "готовність майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи", визначаються компоненти, показники та рівні сформованості цього новоутворення особистості у майбутніх учителів технологій.

Ключові слова: *Готовність, професійна готовність, художньо-технічні уміння, готовність майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи, компонент готовності, показники готовності, майбутній учитель технологій.*

The essence and the structure of the notion "readiness of future teachers of technologies to forming artistically technical abilities of the basic school pupils" are specified in the article. The components, indexes and levels of formation of this innovation in the future teachers of technologies are also surveyed by the author.

Keywords: *Readiness, professional readiness, artistic and technical abilities, readiness of future teachers of technologies to forming artistically technical abilities of the basic school pupils, component of readiness, indexes of readiness, future teacher of technologies.*

Постановка проблеми. В усіх країнах світу реформування систем професійної підготовки здійснюється з урахуванням професійної компетентності випускників.

Сучасна технологічна освіта повинна забезпечити підготовку фахівців, здатних проявляти творчий підхід до роботи, відповідати соціальному замовленню освітньої галузі «Технологія» на підготовку вчителів технологій до проектно-технологічної діяльності школярів. Важливу роль у цьому процесі має відігравати готовність здійснювати художньо-технічну діяльність та формувати художньо-технічні вміння в учнів основної школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування готовності фахівця до здійснення професійної діяльності розглядається в багатьох аспектах: психологічні аспекти процесу формування готовності (М. І. Дьяченко, Л. О. Кандилович, Н. Д. Левитова, В. О. Моляко, О. В. Проскура, А. Ц. Пуні, С. І. Равикович, Л. І. Разборова, О. О. Ухтомський та ін.); проблеми формування готовності майбутнього педагога до професійної реалізації (І. М. Богданова, Ж. М. Володченко, А. О. Деркач, К. М. Дурай-Новікова, Л. П. Кадченко, Д. С. Мазоха, В. О. Сластьонін, Є. С. Шевчук, О. Г. Ярошенко та ін.); готовність педагогів до здійснення різних напрямів педагогічної діяльності (О. В. Безпалько, Н. О. Головка, А. І. Капська, Г. С. Костюк, Н. В. Кузьма, О. Г. Мороз, Р. М. Пенькова, О. Г. Штепа, В. І. Щербина та ін.) [3: 1].

Такі вітчизняні вчені, як А. Киверял В. Мадзігон, А. Рацул, Д. Тхоржевський та інші вивчали та вивчають питання підготовки майбутнього вчителя технологій до професійної діяльності, розкривають теоретичні, методичні й організаційні засади його фахової майстерності.

Такі науковці, як О. Коберник, В. Сидоренко, Г. Терещук звертають увагу на питання підготовки майбутнього вчителя технологій до здійснення проектно-технологічної діяльності на уроках трудового навчання.

Проблема формування готовності є не новою, але достатньо складною та багатогранною, тому в сучасних умовах оновлення і реформування системи освіти набуває актуальності та гостроти. Разом з тим не висвітленою залишається проблема підготовки майбутніх учителів технологій до здійснення художньо-технічної діяльності в школі. Як наслідок, недостатньо опрацьовано питання готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи, що визначає доцільність визначення її сутності, розробки критеріїв та показників названого виду готовності.

Метою написання статті є з'ясування сутності та структури готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів 5-9 класів.

Виклад основного матеріалу. Поняття про готовність до виконання якої-небудь діяльності, незважаючи на його широке поширення, немає однозначного визначення. Готовність залежно від аспекту дослідження розглядають як умову успішного виконання діяльності, як вибірково активність, яка налаштовує організм, особистість на майбутню діяльність; психічний стан, властивість, якість, структурне утворення, оптимальний робочий стан, передстартовий стан, оперативний спокій тощо.

Загалом, дослідження психологічної готовності до діяльності проводилися у двох теоретико-методологічних площинах:

1) функціональній, де готовність вивчалася як психічний стан між особистісними властивостями та психічними процесами і розглядалася як необхідна умова успішності виконання професійних обов'язків;

2) особистісній, де готовність досліджувалася як характеристика особистості, що містить у собі спеціальні та загальні здібності, потребу у професійному самовдосконаленні, комунікативні, професійні, проєктивні та інші вміння [8: 419].

Інтерпретує поняття готовності Д. Узнадзе як певний вид установки. М. Левітов визначає готовність як особливий психічний стан, що межує з психічними процесами і властивостями особистості. М. Дьяченко та Л. Кандилович розглядають готовність як психологічний стан, налаштованість, що включає в себе переконання, погляди, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні якості, знання, навички, уміння, установки, націлені на певну поведінку у виконанні певних завдань [7: 419].

У науковій літературі готовність до педагогічної діяльності визначається як особливий психічний стан, що характеризується наявністю в суб'єкта образу структури певної дії та постійною спрямованістю свідомості на її виконання. Вона містить у собі різного роду установки та усвідомлення педагогічної задачі, моделі ймовірної поведінки, визначення спеціальних способів діяльності, оцінку своїх можливостей у їх співвідношенні з труднощами та необхідністю досягнення певного результату [5: 138].

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить, що для визначення поняття «готовність» науковці частіше використовують термін «утворення» [6: 54]. Такі визначення готовності пов'язані, перш за все, з об'єктом її формування.

На нашу думку, досягаючи відповідного рівня особистісного розвитку, який дає змогу майбутньому професіоналу виконувати певний вид діяльності, що формується під впливом соціального середовища, навчання і виховання, у структурі самосвідомості студента з'являється новоутворення, яке забезпечує ефективність виконання цієї діяльності.

Під "готовністю майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи" будемо розуміти складне особистісне утворення, що є комплексним відображенням ряду професійно зумовлених особистісних якостей, а також системною сукупністю художніх і технічних знань, умінь і навичок, необхідних для кваліфікованого формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

На нашу думку, поняття "готовність майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи" як новоутворення в структурі особистості студента, складається з певної кількості компонентів, які взаємодіють, розвиваються і піддаються цілеспрямованому формуванню. Звичайно, що цей вид готовності є необхідним компонентом більш широкого поняття – готовності студента до майбутньої педагогічної діяльності.

У теорії готовності особистості до професійної педагогічної діяльності у вищій школі одним з головних є питання про її компоненти та показники: їх неможливо розглядати як ізольовані, самостійні елементи багаторівневої професійної підготовки. Їхній зміст, усі вимоги до них мають походити з ідеї, відповідно до якої будь-які складові та показники готовності є елементами цілісної системи.

Крім того, ми переконані, що вивчати структуру готовності особистості потрібно відповідно до змісту і сутності художньо-технічної діяльності, враховуючи загальні, універсальні для будь-якої професійної діяльності компоненти та специфічні професійні компоненти готовності, які властиві саме для цього виду діяльності [5: 140].

Отже, використовуючи результати психолого-педагогічних досліджень з проблем готовності майбутніх фахівців до професійної, зокрема художньо-технічної, діяльності та її діагностики (К. А. Абдулханова-Славська, Б. Г. Ананьєв, І. Д. Бех, К. М. Дурай-Новакова, М. І. Дяченко, Є. П. Ільїн, Л. О. Кандилович, Н. В. Кузьміна, З. Н. Курлянд, А. К. Маркова, С. О. Нікітчина, І. П. Підласий, О. М. Пехота, В. А. Семиченко, В. О. Сластьонін, Л. Ф. Спирін) можна виокремити компоненти та діагностичні показники готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи, які ми будемо розглядати на основі структурних компонентів особистості, компонентів педагогічної діяльності та у відповідності із загальним змістом професійної діяльності вчителів технологій в сучасних умовах, використаємо узагальнення щодо особистісно значимих характеристик сучасного вчителя технологій.

Діагностичні показники готовності визначимо як необхідні професійні знання, уміння, навички та сформовані компетенції майбутніх учителів технологій. Виділені компоненти тісно пов'язані між собою і складають основу готовності майбутніх вчителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи. До них будуть належати мотиваційний, когнітивно-методичний, комунікативно-організаційний, операційно-технологічний та оцінно-рефлексивний компоненти.

Мотиваційний компонент готовності передбачає наявність у майбутніх вчителів технологій системи особистісних сенсів, мотивів, інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій, які не лише регулюють формування готовності до здійснення зазначеної діяльності, а й відображають установку на формування готовності як особистісно необхідного та внутрішньо прийнятого.

Показниками компоненту виступають: розуміння й прийняття сутності, місця художньо-технічних умінь у технологічній підготовці учнів основної школи; позитивно-активне ставлення до художньо-технічних умінь, бажання володіти ними, використовувати у своїй практичній діяльності та формувати їх в учнів основної школи; мотивація на досягнення успіху при формуванні художньо-

технічних умінь в учнів основної школи; професійна потреба в готовності до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи тощо.

Когнітивно-методичний компонент готовності передбачає наявність у майбутніх вчителів технологій сукупності знань про сутність і місце художньо-технічних умінь у технологічній підготовці учнів основної школи, методику їх формування. Когнітивний компонент є наслідком пізнавальної діяльності та характеризується обсягом спеціальних художньо-технічних знань (широтою, глибиною, системністю), стилем мислення студента й у цілому є орієнтовною основою майбутньої професійної діяльності з формування зазначених умінь в учнів.

Розглядаючи цей компонент структури готовності майбутніх учителів технологій, відмітимо думку В. І. Гінецинського, що знанням є не будь-які когнітивні образи, а лише співвіднесені з певним предметним різноманіттям. Для того, щоб передати знання треба представити їх як спосіб впорядкування певної предметної різноманітності і організувати активну пізнавальну діяльність учнів оперування з цією різноманітністю.

Показниками компоненту є: знання вікових особливостей учнів; науковий рівень знань сутності, місця, ролі художньо-технічних умінь в технологічній підготовці учнів 5-9 класів та методики їх формування; знання методики організації особистісно зорієнтованого навчання; інтегративність знань.

Комунікативно-організаційний компонент передбачає наявність у студента достатнього рівня розвитку вмінь і навичок конструктивної та ефективної контактної взаємодії з людьми, з професійним середовищем, учнями, здібностей встановлювати, підтримувати та розвивати таку взаємодію. Комунікативний компонент передбачає наявність достатнього рівня мовної культури майбутніх учителів технологій, їх умінь правильно користуватися словом, мовою.

Показники: здатність встановлювати контакт з дітьми, колегами; добирати форми і методи впливу; консультивати і тренувати; створювати атмосферу довіри, співпраці, реалізації ситуації успіху.

Операційно-технологічний компонент заснований на комплексі вмінь і навичок, що передбачають усвідомлене оволодіння діяльністю та наступне її здійснення. Н. В. Кузьміна виокремлює п'ять інваріантних компонентів у структурі педагогічної діяльності. У структурі особистості педагога їм відповідають п'ять груп професійних умінь: гностичні, проєктувальні й конструктивні, організаційні та комунікативні [2].

Основою навчання, засобом оволодіння художньо-технічними умінь є досвід. Досягнення професійної майстерності відбувається в процесі безпосередньої роботи над практичними завданнями, проєктами, коли студент усвідомлює і освоює різні сторони цього процесу.

Показниками компоненту виступають: умінь проєктувати заняття з формування художньо-технічних умінь в учнів; володіння студентами художньо-технічними умінь; технікою організації і проведення навчальних занять з формування художньо-технічних умінь в учнів; методами інтерактивних і інформаційно-комунікаційних технологій; прийомами стимулювання пізнавальної діяльності; здатність використовувати художньо-технічні умінь у навчальному процесі і навчати їх учнів.

Оцінно-рефлексивний компонент характеризує пізнання та аналіз педагогом власної діяльності. Здатність рефлексивно ставитись до себе в процесі діяльності перш за все пов'язана з постійною взаємодією з іншими людьми, прагненням зрозуміти їх думки та дії.

Показники: умінь здійснювати самооцінку своєї готовності до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи; самоаналіз, самокритику; аналіз здійсненої діяльності з формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

Вважаємо важливим, що компоненти готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи пов'язані між собою внутрішніми зв'язками (на основі принципів послідовності і наступності), оскільки ці компоненти є цільовими орієнтирами для підбору педагогічних умов їх відповідної підготовки. Усі компоненти досліджуваної нами готовності не є ізольованими, а перебувають у взаємодії, що забезпечує її інтегративний характер.

Для того, щоб визначити критерії із системи оцінки рівня готовності майбутніх учителів початкових класів, необхідно чітко визначити поняття «критерії» та «показники».

Професор Н. Кузьміна вважає, що критерії – це основна ознака, за якою одне рішення обирається із більшості можливих [2].

Ми виходили з того, що критерії – якості, властивості та ознаки об'єкта, що вивчається, які дають можливість спостерігати його стан, рівень функціонування та розвитку.

Показники – це якісні або кількісні характеристики сформованості кожної якості, властивості, ознак об'єкта, який вивчається, тобто ступінь сформованості того або іншого критерію.

Виходячи з вищезазначеного, ми розробили критерії, які дозволяють визначити рівень готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

За основу визначення рівня оволодіння тим чи іншим критерієм взято рівні оволодіння діяльністю, які відображають розвиток досвіду студента у зазначеному предметі у процесі навчання [1: 55], оскільки самі знання і художньо-технічні умінь у процесі організації роботи майбутніх

учителів технологій з формування цих умінь в учнів основної школи функціонують по-різному, що зумовлено різним рівнем оволодіння ними.

Вважаємо за доцільне виділити 4 рівні готовності студентів відповідно до 4 рівнів оволодіння діяльністю залежно від співвідношення і міри вияву окреслених показників:

1 рівень – початковий – репродуктивна діяльність з підказкою (зовнішньо заданим алгоритмічним описом);

2 рівень – середній – репродуктивна діяльність по пам'яті, коли всі необхідні правила дії відтворюються студентом самостійно, оскільки вони надійно закріплені в його довготривалій пам'яті;

3 рівень – достатній – досягається умінням застосовувати наявну інформацію у нестандартних ситуаціях і при вирішенні нетипових завдань.

4 рівень – високий – студент демонструє уміння здійснювати дослідницьку і винахідницьку діяльність, які приносять людству так звану об'єктивно нову інформацію, тобто інформацію, що збагачує існуючу науку.

Розроблені показники склали змістовну основу інструменту вимірювання, необхідного й достатнього для об'єктивного визначення рівнів готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

Відзначимо, під час виокремлення нами показників готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь учнів основної школи скористалися підходом, запропонованим В. Серіковим. Дослідник стверджував необхідність виділення тих показників, які відповідають вимогам соціального середовища на певному віковому етапі професійного розвитку особистості. Уточнення ним поняття «готовність» відбувалося з позиції тих функцій, які буде виконувати в майбутньому працівник.

Тому результатом реалізації моделі підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи передбачає сформованість у них високого і достатнього рівня розвитку всіх складових структури названої готовності. Саме це визначає ефективність виконання ними конкретної професійної діяльності, яка пов'язана з формуванням художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

З метою визначення рівнів готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи використаємо метод педагогічної діагностики.

Метод педагогічної діагностики – це сукупність прийомів та операцій, спрямованих на вивчення окремих сторін навчально-виховного процесу, реального стану освітнього процесу.

У нашому дослідженні використовувались такі методи педагогічної діагностики: діагностичне спостереження, письмове опитування (анкетування), тестування, метод експертного оцінювання, аналіз продуктів пізнавально-творчої діяльності студентів, аналіз продуктів науково-дослідної роботи студентів. Нами застосовувалися як методи зовнішньої діагностики, так і методи внутрішньої діагностики (самодіагностика, самоаналіз, самооцінка).

Відповідно до зазначених методів був розроблений та застосований інструментарій для вимірювання рівнів готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

Інструмент вимірювання (інструментарій) – це засіб, яким здійснюють вимірювання [5: 68]. Саме за допомогою вимірювання визначається кількісна та якісна оцінка готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

Погоджуючись з Н. Є. Колесник, інструментарій вимірювання включає:

а) виявлені у змістовному плані компоненти, показники, рівні та критерії готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи;

б) засоби вимірювання (анкети, тести, творчі завдання, експертну оцінку сформованості компонентів готовності студентів, експертну оцінку підготовки та проведення студентами уроків під час педагогічної практики, самоаналіз студентами уроків тощо).

При підборі, розробці та застосуванні інструментарію ми спиралися на вимоги об'єктивності, валідності, надійності.

Висновки. Таким чином, готовність майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи є складним, системним феноменом, що інтегрує в собі мотиваційний, когнітивно-методичний, комунікативно-організаційний, операційно-технологічний та оцінно-рефлексивний компоненти, які зумовлюють ефективність майбутньої професійної діяльності та професійного розвитку фахівця і є показником його успішної підготовки до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у з'ясуванні методик для характеристики рівнів сформованості компонентів готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / Владимир Павлович Беспалько – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.: ил.

2. Кузьмина Н. В. Методы исследования педагогической деятельности / Н. В. Кузьмина. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1970. – 211 с.
3. Мордоус І. Особистісно-професійний компонент фахової готовності майбутнього вчителя іноземної мови в ДНЗ [Електронний ресурс] / І. Мордоус // Вісник Інституту розвитку дитини, 2011. – № 13. – [Цит. 2011, 10 березня]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vird/2011_13/index.htm.
4. Онуфрієнко Н. О. Діагностичний підхід до моделювання професійної готовності майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін / Н. О. Онуфрієнко // Вісник Черкаського університету. – Серія : Педагогічні науки. – Черкаси, 2009. – Вип. 165. – С. 64-69.
5. Різник В. В. Теоретичні засади формування готовності студентів економічних спеціальностей до професійної діяльності у вищій школі / В. В. Різник // Вісник Черкаського університету. – Серія : Педагогічні науки. – Черкаси, 2008. – Вип. 136. – С. 136-141.
6. Свистун В., Мельничук Т. Готовність до професійної діяльності педагога аграрного ВНЗ / В. Свистун, Т. Мельничук // Вісник Львівського університету. – Львів, 2009. – Вип. 25. – Ч. 3. – С. 53-60.
7. Янкевич С. М. Теоретичний аналіз психологічної готовності до професійної діяльності. / С. М. Янкевич // Збірник наукових праць інституту психології імені Г. С. Костюка. – НАПНУ. – Київ, 2012. – Т. 14. – Ч. 2. – С. 417-426.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Борисенко Надія Анатоліївна – аспірантка кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Олена ВАСИЛЕНКО (Київ, Україна)

ПРОБЛЕМА ПІДБОРУ УПРАВЛІНСЬКИХ КАДРІВ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ КОЛЕКТИВОМ У РЕСТОРАННОМУ ГОСПОДАРСТВІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ РЕСТОРАННО СПРАВИ

У статті розкриті актуальність дослідження проблем підбору управлінських кадрів у зв'язку зі змінами, які відбулися в ресторанній індустрії з урахуванням потреб і вимог споживачів ресторанних послуг. Запропоновані шляхи їх вирішення на рівні підготовки спеціалістів в вищих навчальних закладах з використанням інноваційних технологій управління колективом у закладах ресторанного господарства.

***Ключові слова:** проблема підготовки кадрів, управління ресторанним бізнесом, проблема кадрових резервів, підготовка управлінців ресторанної справи, інноваційне управління рестораном, інноваційні технології управління.*

The article reveals the relevance of the research on the problems of selecting executive personnel in connection with the changes that have occurred in the restaurant industry thanks to the needs and requirements of food service customers. The author offers the ways to rise the level of training of restaurant managers in higher education.

***Key words:** the problem of training, management of restaurant business, problems of personnel reserve, training restaurant managers, innovative restaurant management, innovative control technology.*

Постановка проблеми. Виробничий потенціал будь-якої країни як і кожної галузі залежить від ряду факторів. Найважливою частиною продуктивних сил суспільства є кадри. У цілому ефективність виробництва залежить від кваліфікації робітників, їхнього розміщення і використання, що впливає на обсяг і темпи приросту виробленої продукції, використання матеріально-технічних засобів, адже кінцевий результат залежить від працівників, їхньої кваліфікації, уміння і бажання працювати.

Введення нових технологій і нового обладнання, освоєння нових видів продукції в умовах гострої конкурентної боротьби обумовлюють постійне відновлення теоретичних і особливо практичних знань управлінських кадрів ресторанного господарства у зв'язку зі зміною обсягу й змісту виконуваних функцій.

В умовах ринкової конкуренції актуальність підбору кадрів стала однією з найголовніших факторів, що визначають виживання та економічний стан підприємств. Підбір персоналу – найбільш відповідальний етап в управлінні персоналом.

Якість трудових ресурсів безпосередньо впливає на конкурентні можливості закладів ресторанного господарства і є однією з найважливіших сфер створення конкурентних переваг. В Україні, на жаль, не всі керівники підприємств ресторанного господарства розуміють значущість розвитку кадрового потенціалу, але Захід вже визнав, що єдина стійка конкурентна перевага, яку вони будуть мати в майбутньому - це люди.

Успішна діяльність підприємств ресторанного господарства багато в чому визначається правильним добром управлінських кадрів. Некомпетентний управлінець помилковими діями може дезорієнтувати колектив закладу ресторанного господарства, що призведе до фінансових витрат,